

Samfunn Forskningsponsing

Forskere går ut mot Statoil-sponsing

Statoil-finansiert forskning ved Universitetet i Bergen (UiB) bryter med forskningsetiske prinsipper, mener kritikere ved universitetet.

Hanne Østli Jakobsen

De neste fem årene skal Universitetet i Bergen motta totalt 55 millioner forskningskroner fra Statoil. Avtalen er ikke unik: Totalt skal Statoil punge ut med 450 millioner kroner til syv norske og tre utenlandske forskningsinstitusjoner de neste fem årene.

Pengene skal brukes til å forske på prosjekter som er relevante for Statoils virksomhet, og gi økt utvinning fra selskaps olje- og gassfelt. Avtalen får nå skarp kritikk fra universitetets egne forskere.

– De etiske retningslinjene for naturvitenskapelig forskning sier at forskning skal bidra til en bærekraftig utvikling og følge føre-var-prinsippet. Om det er ett tema i hele verden som burde utelukkes som følge av de prinsippene, må det være forskning med formål å forlenge fossilalderen, sier Peter M. Haugan, professor i geofysikk ved UiB.

Han mener den forskningsetiske vurderingen av avtalen har vært altfor lett.

– Det er drømmetenkning å tro at økt utvinning fra eksisterende felt er bærekraftig. Satsning på økt utvinning og på å finne nye, vanskelig tilgjengelige ressurser er noe vi som universitet må si nei til, sier han.

Å sitte passivt og ta imot penger fra oljeindustrien er beklagelig og for svakt.

HELGE DRANGE, PROFESSOR VED UIB

– Akademia sover. Fra universitetsledelsens side er avtalen blitt presentert som en investering i forskning på fornybar energi. «UiB får 55 millioner kroner fra Statoil til forskningssatsing på fornybar energi», heter det i en pressemelding fra UiB, gjengitt blant annet av NRK.

Det er i beste fall en sannhet med modifikasjoner, mener Haugan. Forskningen skal foregå på fire satsningsområder, der to av dem fokuserer på økt utvinning. De andre er geotermisk energi og energiomstilling. Den geotermiske delen er imidlertid ikke penger til forskning, men til søknadsskriving, sier Haugan, og det er ikke presisert hva energiomstilling betyr eller hvor stor del av pengene som skal gå til delsatsningen. Debatten har rullet i universitetsavisen

På Høyden de siste ukene. Haugan er ikke den eneste bergensforskeren som er kritisk til samarbeidet.

– Akademia sover i timen. UiB er altfor lite proaktivt i å innhente midler til forskning på fornybar energi og energiomstilling, sier klimaforsker Helge Drange ved Geofysisk institutt.

– De norske universitetene burde gått sammen i en faglig tung allianse, gått til industrien og politikerne og solgt seg inn, sagt at dette er den forskningen samfunnet trenger. Det er stor forskjell på å være aktiv på den måten, og det å sitte relativt passivt og ta imot penger fra oljeindustrien. Dette mener jeg er beklagelig og for svakt.

Også Gunnar Kvåle, professor emeritus i global helse, er skeptisk. Han mener ledelsen burde diskutert etikken grundigere før de gikk inn i samarbeidet.

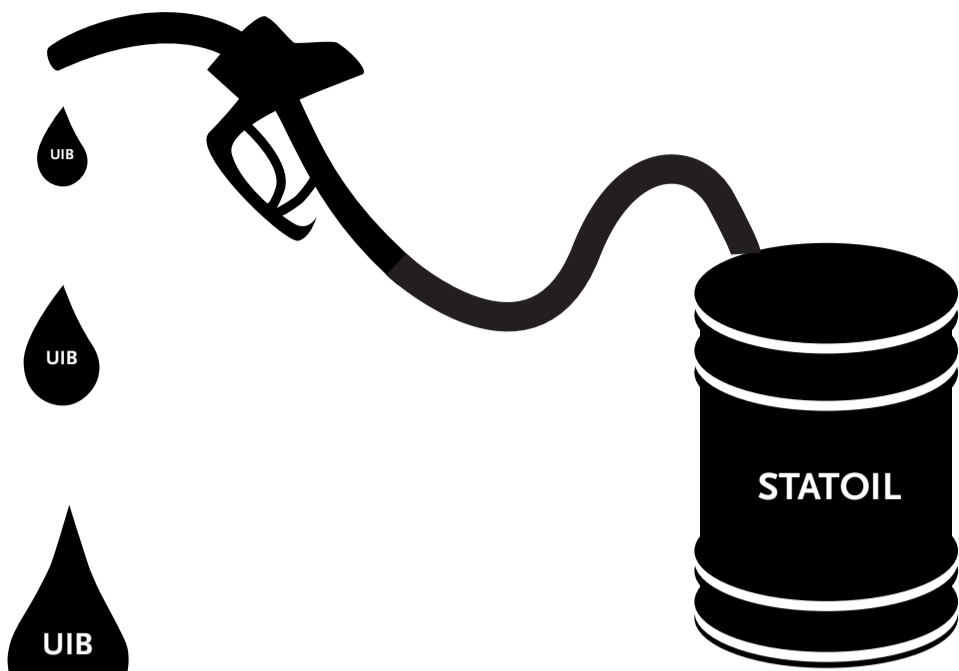
– Vi må tenke nøye gjennom om vi skal ta imot penger fra Statoil, og hva vi skal bruke dem til dersom vi tar imot, sier han.

Frykter fornybar-kutt. Avtalene mellom akademia og Statoil er ingen nyvinning. For UiBs del er dette en fornyelse av forrige femårsavtale, som ble inngått i 2009 – uten særlig debatt. Det ønsker Haugan å rette opp i nå.

– Denne avtalen er ganske lik den forrige, med fire satsningsområder, men de ligger ikke fast. Mye kan endres underveis. I forrige periode kuttet styringskomiteen for avtalen en planlagt fornybarsatsning mot slutten av perioden, og brukte resten av pengene på forskning på økt utvinning. Det gjør meg ikke spesielt optimistisk til satsningen denne gangen, sier han.

– Burde Universitetet i Bergen i det hele tatt ta imot penger fra Statoil?

– Jeg synes det er vanskelig å avgjøre om man skal si nei til alt fra Statoil. Boikott er et

drastisk virkemiddel. Når avtalen allerede er undertegnet, mener jeg man i det minste burde legge forskningsetiske retningslinjer til grunn for gjennomføringen, og ikke delta i de delprosjektene som har økt utvinning som mål, sier Haugan.

Primært petroleum. Akademia-avtalen forvaltes av en styringskomité, bestående av tre representanter fra Statoil og tre fra universitetet. Leder for gruppen er Geir Anton Johansen, instituttleder ved Institutt for fysikk og teknologi.

Han forteller at omtrent 10 prosent av forskningen som kom ut av forrige avtale var på fornybar energi. 90 prosent var forskning innen petroleum.

– Burde man ikke forvente mer dersom fornybar er et av fire satsningsområder?

– Vi har aldri sagt at det skal være likt fordelt mellom de forskjellige områdene. Avtalen er primært for petroleumsforskning, med spesielt stor vekt på økt utvinning og leting, sier Johansen.

– Samtidig sender dere ut en pressemelding om at dette er en satsning på fornybar energi-forskning.

– Den ble lest slik av mange, og det var tatt med veldig mange sitater fra rektor rettet mot fornybar-delen. Vi kan nok si i ettertid at oppslaget kunne vært mer balansert.

Pengene fra Statoil går først og fremst til å finansiere nye stillinger og prosjekter. Men avtalen binder også opp universitetets egne ressurser. Utstyr og laboratorier blir brukt i forskningsarbeidet, og når en ny stipendiat kommer inn i en eksisterende forskningsgruppe, vil de andre forskerne bidra til stipendiatens forskning.

– Haugan og de andre kritikerne mener denne avtalen bryter med det forskningsetiske prinsippet om bærekraft.

– Det ble ikke diskutert som et problem da avtalen ble fornyet. Både Statoil og ledelsen ved UiB har sagt at det ikke er snakk om enten petroleum eller energiomstilling, det er begge deler. Akademia-avtalen er primært rettet mot petroleum, sier Johansen.

– Bærekraft er langt mer enn miljø, det handler også om økonomi, samfunnssikkerhet, om balanse mellom regioner. Man må huske på at utvinning av olje og gass på norsk sokkel

Akademia-avtalen

- En avtale om forskningssamarbeid mellom Statoil og institusjoner både i Norge og utlandet. De første femårsavtalene ble inngått i 2009.
- De fire satsningsområdene i avtalen med UiB er reservoarprediksjon, ukonvensjonelle ressurser (for eksempel utvinning av gashydrater), energiomstilling og geotermisk energi.
- Avtalene med UiB og Universitetet i Stavanger ble nettopp fornyet. Statoil er dessuten i ferd med å forlenge avtalene med NTNU, NHH, UiO, UiT og Det norske vitenskapsakademi. Selskapet er dessuten midt i avtaleperioden med BI, samt tre utenlandske universiteter.
- Statoil vil ikke oppgi detaljene for avtalene som ikke er fornyet ennå, men den totale pengepotten fra selskapet til akademia er på 90 millioner kroner per år, totalt 450 millioner kroner. UiB får 55 millioner av disse, Stavanger 30 millioner.

er relativt klimavennlig sammenlignet med mange kullkraftverk. Å fase ut olje og gass er ikke mulig i dag, så lenge det ikke er alternativer på plass.

Ingen kvaler. Avtalen sier også at UiB skal «arbeide aktivt for å gi positiv omtale av arbeidet». En slik avtaletekst setter den akademiske friheten under press, mener helseprofessor Gunnar Kvåle.

– Den passusen kan bety at forskere blir forsiktige med å kritisere Statoil. Det er en del av Statoils merkevarebygging gjennom universitetet jeg er skeptisk til, og at UiB låner sin troverdighet til Statoil, sier han.

Johansen er imidlertid ikke bekymret. – Både Statoil og UiB har sagt at det er sunt med debatt om Akademia-avtalen, men om man har et samarbeid så ønsker man positiv omtale, og det er mye positivt å si om samarbeidet.

– Du tror ikke petroleumsforskere som er kritiske til Statoil går stillere i gangene med den kritikken når UiB har en avtale om positiv omtale av selskapet?

– Nei, det tror jeg ikke. Målbærerne i denne debatten har primært ønsket at universitetet skal bidra mer til fornybar energi. Både rektor og dekan er tydelig på at det er ønsket, så petroleumsforskerne trekker på skuldrene, de trenger ikke engasjere seg i debatten, sier Johansen.

– De har ingen kvaler ved å forlenge oljealderen?

– Nei, det tror jeg ikke.